

ЧЕТВЪРТО ОТДЕЛЕНИЕ

ДЕЛО “АЛ-НАШИФ с/у БЪЛГАРИЯ”

(Жалба № 50963/99)

РЕШЕНИЕ ПО СЪЩЕСТВО

СТРАСБУРГ

20 юни 2002г.

ОКОНЧАТЕЛНО

20/09/2004г.

По делото “Ал-Нашиф с/у България”,

Европейският съд по правата на човека (четвърто отделение), като заседава в съдебен състав, включващ:

Г-н Г. Рес – *председател*,
г-н Л. Кафлиш,
г-н И. Кабрал Барето,
г-н В. Буткевич,
г-н Дж. Хедиган,
г-жа С. Ботушарова, *съдии*
и г-н В. Бергер, *съдебен секретар*,

След разисквания на тайни заседания на 25 януари 2001г. и 30 май 2002г.,

Постанови следното решение, което беше прието на споменатата дата:

ПРОИЗВОДСТВО

1. Делото е заведено по жалба (№50963/99) срещу Република България, подадена до Съда на 15 септември 1999г. на основание чл. 34 от Конвенцията за защита на правата на човека и основните свободи (“Конвенцията”).

Първоначално жалбата е подадена от петима жалбоподатели. След частичното решение от 19 декември 1999г., с което са отхвърлени жалбите на двама от жалбоподателите, като жалбоподатели остават г-н Дариуш Ал-Нашиф, лице без гражданство, роден през 1967г. (“първи жалбоподател”), и Абрар и Аунис Ал-Нашиф, деца на първия жалбоподател, родени съответно през 1993г. и 1994г., с българско гражданство (“втори и трети жалбоподатели”). Вторият и третият жалбоподатели са подали жалбата до Съда чрез своята майка, г-жа Хетам Ахмед Рашид Салех, съпруга на г-н Ал-Нашиф.

2. Жалбоподателите бяха представлявани от г-н Й.Грозев и г-жа К.Янева, адвокати, практикуващи в София. Българското правителство (“Правителството”) беше представлявано от правителствения агент г-жа Г.Самарас, Министерство на правосъдието.

3. Жалбоподателите твърдят, че първият жалбоподател не е имал право да обжалва в съд задържането си и че е бил задържан в изолация (чл. 5, пар. 4), че депортирането му е нарушило правото на тримата жалбоподатели на зачитане на семейния им живот (чл. 8), че те не са имали ефективни правни средства за защита на това право (чл. 13), че мерките срещу първия жалбоподател са нарушили правото му на свобода на религията и че той не е имал ефективни правни средства за защита на това право (чл. 9 и чл. 13). В първоначалната жалба жалбоподателите повдигат оплаквания и по чл. 5, пар. 1 и 6 и чл. 1 от Протокол № 1 към Конвенцията.

4. Жалбата беше разпределена на четвърто отделение на Съда (Правило 52, пар. 1 от Правилника на Съда). В рамките на това отделение, Съставът, който ще разглежда делото (чл. 27, пар. 1 от Конвенцията), беше конституиран съгласно Правило 26, пар. 1 от Правилника на Съда.

5. Разглеждането на допустимостта и по същество (Правило 54, пар. 4) се състоя на публично заседание в сградата на Съда по правата на човека, Страсбург, на 25 януари 2001г.

Пред Съда се явиха:

А) за Правителството

Г-жа Г.Самарас, Министерство на правосъдието, правителствен агент

Б) за жалбоподателите

Г-н Й.Грозев, юрист, адвокат

Г-жа К.Янева, юрист, адвокат

Съдът изслуша пледоариите им.

6. С решение по допустимостта от 25 януари 2001г. Съдът определи остатъкът от жалбата за частично допустима и частично недопустима.

Жалбоподателят и Правителството представиха бележки по същество (Правило 59, пар. 1). Всяка от страните писмено отговори на бележките на другата.

7. На 1 ноември 2001г. Съдът промени състава на отделенията си (Правило 25, пар. 1), но това дело продължи да се разглежда от Състава, конституиран от предишното Четвърто отделение.

8. Впоследствие г-н И. Кабрал Барето, резервен съдия, замени г-н А. Пастор Ридруехо, който не можеше да участва в по-нататъшното разглеждане на случая.

ФАКТИТЕ

I. ОБСТОЯТЕЛСТВАТА ПО СЛУЧАЯ

9. Първият жалбоподател, г-н Дариуш Ауни Ал-Нашиф, апатрид с палестински произход, е роден през 1967г. в Кувейт. Той пребивава в България между септември 1992г. и юли 1999г., когато е бил депортиран. Сега той живее в Сирия.

Вторият и третият жалбоподатели, Абрар и Ауни Ал-Нашиф, са деца на първия жалбоподател. Те са родени в България, съответно през 1993г. и 1994г. Те са български граждани и до юни 2000г. са живели в гр. Смолян, България, с майка си, г-жа Хетам Ахмед Рашид Салех, очевидно също апатрид. Оттогава г-жа Салех и вторият и третият жалбоподател са напуснали България и са се установили в Йордания.

A. Произход, семейство и местопребиваване на първия жалбоподател в България

10. Първият жалбоподател описва своето лично положение по следния начин. Баща му, починал през 1986г. в Кувейт, е бил апатрид с палестински произход. Майка му е сирийски гражданин. Въпреки фактът, че е роден в Кувейт и че майка му е сирийска гражданка, първият жалбоподател не може да получи кувейтско или сирийско гражданство, защото и в двете държави то се придобива единствено по бащина линия.

11. Първият жалбоподател живял в Кувейт до 25-годишна възраст. Той посещавал гимназия там и получил степен по електроника. През 1992г. той се оженил за г-жа Хетам Салех. Страните не са посочили гражданството на г-жа Салех, чийто родители живеят в Йордания. Въпреки това, изглежда безспорно, че вторият и третият жалбоподател, нейните деца, са станали български граждани съгласно разпоредба, която дава българско гражданство на деца, родени в България от родители без гражданство.

12. Г-н Ал-Нашиф има две сестри, които живеят в Сирия. Майка му също живее в Сирия, в гр. Хама. Той има и брат, който живял в Кувейт поне до 1994г. и от 1998г. пребивава в България, където се оженил за българска гражданка.

13. Първият жалбоподател твърди, че след войната в Залива много палестинци били изгонени от Кувейт, тъй като палестинските лидери подкрепили иракската инвазия през 1990г. Той напуснал Кувейт със съпругата си, г-жа Салех, на 16 август 1992г. и отпътувал за Сирия, а оттам, на 20 септември 1992г. – за България. Първият жалбоподател твърди, че е търсел държава, в която да се установи. Не е могъл да остане в Сирия, тъй като не би могъл да издържа семейството си там. Той избрал България заради съществуващите възможности за работа там, сравнително лесната процедура по придобиване на разрешение за законно пребиваване и факта, че семейството имало приятели от палестински произход, които живеели там.

14. Г-н Ал-Нашиф и г-жа Салех пристигнали в България на 20 септември 1992г. Първият жалбоподател притежавал сирийски идентификационен документ на лице без гражданство, валиден до 1993г., който по-късно той подновил в сирийското посолство в София. В молбата си за получаване на разрешение за пребиваване той посочил Хама, Сирия, като свое местожителство.

15. На неуточнена дата скоро след пристигането си първият жалбоподател получил разрешение за временно пребиваване. Г-н Ал-Нашиф, заедно с други лица, управлявал

бизнес за производство на напитки. Той и съпругата му първоначално живеели в София, където вторият и третият жалбоподател били родени през 1993г. и 1994г.

През февруари 1995г. първият жалбоподател получил разрешение за постоянно пребиваване.

16. През февруари 1995г. първият жалбоподател сключил мюсюлмански религиозен брак с г-жа М., български гражданин. Според българското право този брак не е правно валиден.

Г-жа М. живеела в София с майка си. Г-н Ал-Нашиф ги подкрепял финансово за неопределен период от време.

Безспорно е, че след религиозния си брак с г-жа М. първият жалбоподател продължил да живее с г-жа Салех и трите им деца в София.

17. В края на 1995г. той и г-жа Салех, заедно с децата си, се преместили в Смолян, град в Южна България с 34 000 жители, на около 300 км от София. Там първият жалбоподател управлявал месарница и цех за производство на напитки до депортирането му през юли 1999г. От ноември 1998г. до април 1999г. той преподавал курсове по ислям.

18. В началото на 1996г. г-жа М. последвала първия жалбоподател в Смолян, където останала няколко месеца в апартамент, нает от него. Тя често придружавала г-н Ал-Нашиф по време на командировките му в други градове в България.

Първият жалбоподател твърди, че докато е бил в Смолян, продължил да живее “постоянно” със съпругата си Хетам Салех и двете им деца, втория и третия жалбоподател. Той е представил две декларации, подписани през юни 2000г., от съпругата си, г-жа Салех, и от балдъзата си, съпругата на брат му, които пребивавали в България от 1998г., като и двете декларации потвърждават, че г-н Ал-Нашиф живеел в Смолян с г-жа Салех.

При даване на свидетелски показания на 19 януари 2001г. по запитване на Правителството за целите на разглеждането на настоящето дело, г-жа М. заявява, че първият жалбоподател е живял с нея в Смолян.

19. Г-жа М. очевидно страдала от психическо заболяване. През декември 1996г. тя била хоспитализирана в психиатрична клиника. След това тя не се върнала в Смолян и останала в София.

20. През 1997г. първият жалбоподател посещавал г-жа М. в София. Техните отношения приключили в началото на 1998г.

Б. Отмяна на разрешението за пребиваване на първия жалбоподател

21. На 14 януари 1999г. офицер от полицията в Смолян докладвал на началниците си (вж. параграф 63 по-долу) за религиозните дейности на г-н Ал-Нашиф.

На неуточнена дата през 1999г. Окръжната прокуратура в Смолян образувала дело № 18/99, което по-късно било прехвърлено на полицията.

Полицията в Смолян, на основание доклад от 18 март 1999г. до Направление “Документи за самоличност и паспортен режим” на Национална служба “Полиция” към Министерството на вътрешните работи (“паспортен отдел”), предложила да бъде отменено разрешението за пребиваване на първия жалбоподател.

22. На 19 април 1999г. паспортният отдел издал заповед (“Заповед № 63552”), с която отменя разрешението за пребиваване на първия жалбоподател. В заповедта било посочено, че се издава на основание чл. 40, ал. 1, т. 2 и чл. 10, ал. 1, т. 1 от Закона за чужденците в Република България, които постановяват, че се отнема правото на пребиваване на чужденец, който с действията си е поставил в опасност “сигурността или интересите на българската държава” (вж. параграф 68 по-долу). Не били посочени други подробности. Заповедта била предадена на полицията в Смолян с нареждането да бъде информиран първият жалбоподател и да му бъдат дадени 15 дни да напусне страната.

Заповед № 63552 била връчена на първия жалбоподател на 27 април 1999г. Не му била предоставена никаква допълнителна информация.

23. На 30 април 1999г. два национални вестника, “Дума” и “Монитор”, публикували статии, в които обяснявали, че първият жалбоподател нямал разрешение да преподава мюсюлманска религия, че е участвал в непозволен религиозен семинар през 1997г. и че е свързан с “Мюсюлмански братя”, фундаменталистка организация.

24. През май и юни 1999г. местният мюсюлмански религиозен водач в Смолян и Главният мюфтия на българските мюсюлмани подали в Министерството на вътрешните работи и в други институции писма, подкрепящи първия жалбоподател. Те потвърждавали, че г-н Ал-Нашиф е преподавал с тяхно разрешение и в пълно съгласие с чл. 21, пар. 5 от Устава на мюсюлманското религиозно вероизповедание, който на свой ред бил одобрен от Министерски съвет. Главният мюфтия също така твърдял, че полицията в Смолян е отправила клеветнически твърдения чрез пресата, които невярно описват г-н Ал-Нашиф като опасен терорист, свързан с фундаменталистка организация. Местният мюсюлмански религиозен водач в Смолян твърдял, *inter alia*, че мерките срещу г-н Ал-Нашиф представляват “демонстрация на и подтикване към анти-ислямистки и ксенофобски тенденции”.

25. През май 1999г. първият жалбоподател поискал и получил удостоверение, че не е бил осъждан за престъпление. Удостоверението му било нужно, за да подаде молба за българско гражданство.

В. Задържането и депортирането на първия жалбоподател; по-нататъшно развитие

26. На 9 юни Дирекция “Национална служба полиция” издала заповеди № 503 и 504 за депортирането на първия жалбоподател, за задържането му и експулсирането му от българска територия.

27. Заповед № 504 постановявала, че първият жалбоподател трябва да бъде депортиран на основание чл. 42 от Закона за чужденците в Република България. В нея се постановявало, че, съгласно чл. 44, ал. 4 от Закона за чужденците в Република България, първият жалбоподател трябва да бъде настанен в дома за временно настаняване на пълнолетни лица в София. Накрая в Заповед № 504 се посочвало, че, съгласно чл. 47, ал. 1 от Закона за чужденците в Република България, заповедта не

подлежи на обжалване. Заповед № 503 забранявала връщането на първия жалбоподател на българска територия.

Двете заповеди не съдържаха никакви други мотиви.

28. Те били връчени на първия жалбоподател на 10 юни 1999г. в Смолян, в местното полицейско управление, в присъствието на адвоката му. Не му били дадени повече подробности за причините за предприемането на тези мерки срещу него. Той незабавно бил арестуван и трансфериран в център за задържане в София.

29. На същия ден Министерството на вътрешните работи публикувало прес-съобщение, с което съобщавало за заповедите за депортиране и експулсиране. В него, между другото, се казвало:

“През 1995г. г-н Ал-Нашиф предприел стъпки...с намерението да открие Ислямски религиозен учебен център. Това предизвикало значителна негативна обществена реакция, отразена в медиите, и намесата на Държавните органи предотвратили осъществяването на проекта.

През 1997г. в Нареченски бани бил проведен учебен ислямски семинар с активното участие на г-н Ал-Нашиф. Тези действия на организаторите, включително г-н Ал-Нашиф, били определени като незаконни и поради това прекратени от полицията. (Организаторите и г-н Ал-Нашиф) били предупредени, че не могат да участват в такива дейности без разрешението и лиценза, изисквани по закон.

В края на 1998г. и началото на 1999г. станало ясно, че г-н Ал-Нашиф преподава Корана на...непълнолетни лица, организирани в групи по 10-15 деца, с финансовата подкрепа на компанията...(не се чете). Било проведено разследване, което установило, че г-н Ал-Нашиф участвал в дейности, за които няма разрешение или квалификация. Поради това и на основание ... Закона за чужденците в Република България разрешението му за пребиваване било отменено... Издадени са заповеди за депортирането и експулсирането му... (и) му били връчени на 10 юни 1999г. Г-н Ал-Нашиф е трансфериран в (център за задържане) в София и ще бъде депортиран...”

30. Условието в центъра за задържане, разположен близо до София, били като тези в затвор. Лицата били постоянно държани зад решетки и могли да напускат килиите си за едночасова разходка веднъж на ден и също за времето, необходимо за използване на тоалетна, всяка сутрин и вечер.

31. Г-н Ал-Нашиф бил задържан там за 26 дни в пълна изолация. Въпреки многобройните молби от адвоката му, от групи за защита на правата на човека и от представители на мюсюлманската общност, никакъв посетител не бил допуснат да се види с него.

32. След арестуването на първия жалбоподател на 10 юни 1999г., компетентните власти забелязали, че той не притежава валиден документ за международно пътуване. На 14 юни 1999г. Паспортният отдел написал до българското Министерство на външните работи с молба за съдействие при получаването на *laissez-passer* (разрешение за преминаване) от Посолството на Сирия в София. Посолството на Сирия издало документа на 28 юни 1999г. На 1 юли 1999г. Паспортният отдел се свързал с българските авиолинии “Балкан”.

На 4 юли 1999г. първият жалбоподател бил депортиран от България. Той бил доведен на летището и качен на първия възможен директен полет до Дамаск.

33. Съпругата му, г-жа Салех, и децата им първоначално останали в България. През май 2000г. вторият жалбоподател, който тогава бил на седем години, завършил първи клас в

началното училище в Смолян. Третият жалбоподател, който по това време бил на шест години, посещавал подготвително училище.

34. Тъй като г-жа Салех нямала доходи в България и първият жалбоподател не можел да предоставя финансова подкрепа от Сирия, на 29 юни 2000г. г-жа Салех и вторият и третият жалбоподател напуснали България. Те първоначално отишли в Сирия, където останали един месец с г-н Ал-Нашиф. Тъй като, както се твърди, там нямало място за семейството, г-жа Салех и децата отишли в Йордания, в дома на родителите на г-жа Салех. Г-н Ал-Нашиф отпътувал за Йордания с едномесечна виза и на 5 септември 2000г. се завърнал в Сирия, тъй като, както твърди, вече нямал законно право да остане в Йордания.

Д. Опитите на първия жалбоподател да оспори мерките срещу него

1. Обжалване на Заповед № 63552

35. На 4 май 1999г. адвокатката на г-н Ал-Нашиф подал жалба срещу Заповед № 63552 (заповедта за отмяна на разрешението за пребиваване) до Върховния административен съд и до Министерството на вътрешните работи..

36. Втората жалба била отхвърлена на 1 юни 1999г. от Дирекция “Национална полиция” при Министерството на вътрешните работи. Решението постановявало, че съгласно чл. 47, ал. 1 от Закона на чужденците в Република България заповед, засягаща националната сигурност, не подлежи на обжалване.

37. Жалбата до Върховния административен съд по решение на съда била препратена до Министерството на вътрешните работи с указания да бъде попълнено досието по делото. След това била препратена до Софийски градски съд, който бил компетентен да я разгледа.

38. На 28 юни 1999г. Софийски градски съд в закрито заседание уважил молбата на адвоката на г-н Ал-Нашиф за спиране на изпълнението. Съдът отбелязал, че заповедите, издадени по Закона за чужденците в Република България, не подлежат на съдебно обжалване, ако пряко засягат въпрос за националната сигурност. Съдът обаче намерил, че доказателствата, представени от Министерството на вътрешните работи, не подкрепят твърдението, че първият жалбоподател представлява опасност за сигурността или интересите на българската държава. При тези обстоятелства съдът намерил, че жалбата не може да бъде обявена за недопустима на този етап, тъй като има необходимост от изслушване на страните. Докато делото е висящо, оправдано е спирането на изпълнението на Заповед № 63552, за да се избегне нарушаването на правата на първия жалбоподател.

39. На 30 юни 1999г. Паспортният отдел обжалвал определението на Софийски градски съд от 28 юни 1999г. и представил “удостоверение” № 2701/30.6.99, което постановявало, че г-н Ал-Нашиф

“извършил действия срещу националната сигурност и интересите на Република България, състоящи се в незаконна религиозна дейност на територията на страната, която не зачита националните интереси и правата на религиозните, етническите и малцинствените групи при спазване на националните и културни ценности и традиции.”

40. На 1 юли 1999г. Софийски градски съд в закрито заседание отменил определението си от 28 юни 1999г. и отхвърлил жалбата на първия жалбоподател срещу Заповед №

63552. Съдът отбелязал, че Паспортният отдел е удостоверил, че г-н Ал-Нашиф е извършил действия срещу националната сигурност. Съдът също така отбелязал, че Паспортният отдел е квалифицирал тези дейности за попадащи в обсега на чл. 10, ал. 1, т. 1 от Закона за чужденците в Република България. Следователно, Заповед № 63552 засяга въпроси, свързани с националната сигурност, и не подлежи на съдебно обжалване.

41. Адвокатката на първия жалбоподател узнала за отхвърлянето на жалбата на г-н Ал-Нашиф на 26 юли 1999г. На 28 юли 1999г. тя обжалвала пред Върховния административен съд. Това производство приключило с произнасянето на Върховния административен съд на 4 април 2000г., което гласяло, че заповедите, издадени по чл. 40, ал. 1, т. 2 във връзка с чл. 10, ал. 1, т. 1 от Закона за чужденците в Република България, не подлежат на обжалване и не се мотивират. Те трябва само да посочват правното основание, на което са издадени.

2. Обжалване на задържането

42. На 17 юни 1999г. адвокатката на първия жалбоподател обжалвала пред Софийски градски съд неговото задържане. Тя се позовала на чл. 5, пар. 4 от Конвенцията. На неуточнена дата председателят на Софийски градски съд постановил, че жалбата е недопустима.

43. На 19 юни 1999г. адвокатката на първия жалбоподател обжалвала през компетентния прокурор задържането на г-н Ал-Нашиф и заявила, че ѝ е отказано свиждане с клиента. На 27 юли 1999г. компетентният прокурор отхвърлил жалбата. Той намерил, че полицията е действала в рамките на правомощията си.

3. Обжалване на Заповед № 504

44. На 18 юни адвокатката на първия жалбоподател обжалвала пред Софийския градски съд Заповед № 504 (заповедта за депортиране и задържане). Адвокатката твърдяла, *inter alia*, че жалбата на първия жалбоподател срещу отмяната на разрешението за пребиваване (срещу Заповед № 63552) е още висяща, че той никога не е опитвал да се укрива и че се е явил доброволно в полицията в Смолян, когато е бил призован. Тя отново се позовала на чл. 5, пар. 4 от Конвенцията и на чл. 13 от Международния пакт за граждански и политически права (МПГПП) и поискала спиране на изпълнението.

45. Тези производства не завършили с решение. На 7 септември 1999г. Паспортният отдел подал отговор с искане да се отхвърли жалбата. Не е имало изслушване по делото.

4. Други жалби

46. На 11 юни 1999г. адвокатката на първия жалбоподател обжалвала пред Министерството на вътрешните работи, Главния прокурор и други институции. Тя твърдяла, че има нарушаване, *inter alia*, на чл. 8 от Конвенцията и чл. 13 от МПГПП.

Е. Религиозната дейност на г-н Ал-Нашиф

1. Безспорните факти

47. През август 1997г. г-н Ал-Нашиф участвал в религиозен семинар в Нареченски бани. Семинарът бил посетен от няколко български мюсюлмански религиозни водачи

на национално и местно ниво, включително лицето, което през ноември 1997г. било избрано и впоследствие регистрирано от компетентната правителствена агенция като Главен мюфтия на българските мюсюлмани. По някое време, докато се провеждал семинара, пристигнала полиция и иззела отпечатаните материали и видеокасетите, използвани на семинара. Срещу никой от участниците в семинара не е било образувано наказателно производство по такъв повод.

48. През ноември 1998г. първият жалбоподател започнал да преподава в религиозни учебни часове. Те се провеждали всяка събота и неделя между 4 и 6 часа следобед в сградата на районната мюсюлманска организация в Смолян и били посещавани от мюсюлмански деца и понякога от техните родители. Часовете били организирани съвместно с борда на мюсюлманската религиозна общност в Смолян. На 15 септември 1998г. бордът поканил г-н Ал-Нашиф да преподава курс по ислямска религия на децата и родителите им. Решението им посочвало, че първият жалбоподател е подходящ за работата, понеже знае български език и е с добра репутация. На 5 ноември 1998г. районното мюфтийство издало на първия жалбоподател удостоверение, че е упълномощен да проповядва на територията на Смолянски окръг в съответствие, *inter alia*, с Устава на мюсюлманското религиозна вероизповедание в България и решенията на Висшия мюсюлмански съвет. Удостоверението по-късно било потвърдено от Главния мюфтия на българските мюсюлмани.

2. Твърдения на ответника – Правителството

а) Твърдения проект за откриване на ислямски учебен център през 1995г.

49. Правителството твърди, че скоро след пристигането му в Смолян през 1995г. първият жалбоподател, заедно с местни мюсюлмани, се е опитвал да организира ислямски учебен център, че е наел къща с тази цел, че плановете му са предизвикали негативна обществена реакция и след като са установили след разследване, че изискванията на Закона за изповеданията не са били спазени, компетентните власти са прекратили реализирането на проекта. Твърди се, че е имало опасност ислямският център да пропагандира екстремистки възгледи. Г-н Ал-Нашиф е бил устно предупреден да не се вълчи в незаконни религиозни дейности.

50. В подкрепа на горното твърдение, Правителството предоставя копия на няколко статии от вестници и четири декларации, едната от които подписана от 56 жители на Смолян, които протестират срещу отварянето на ислямски център в града.

Съдът отбелязва, че имената на лицата, които са подписали протеста, предполагат, че той се подкрепя изключително от лица от българския етнос.

51. Правителството не е представило никаква информация, отнасяща се до твърдяното разследване, проведено от компетентните власти, или до твърдяното неспазване на изискванията на Закона за изповеданията.

52. Първият жалбоподател твърди, че е възнамерявал да отвори център за компютърно обучение, но се е отказал от плановете си, след враждебна реакция от хората, които считали, че компютърния център ще бъде прикритие за религиозни курсове.

б) Твърденият агресивен фундаменталистки прозелетизъм

53. Правителството твърди, че първият жалбоподател е целял да налага фундаменталисткия ислям чрез използване на сила и заплахи.

54. В подкрепа на това твърдение Правителството представя две изявления от г-жа М., лицето, за което първия жалбоподател се е оженил по мюсюлманския религиозен обред.

Първото изявление е написано от нея на 2 септември 1996г. На този ден г-н Ал-Нашиф я заключил в хотелската стая, в която били отседнали по време на пътуване до Плевен. Г-жа М. повикала полицията. Тя и първият жалбоподател били закарани в полицейското управление, където дали писмени показания и били освободени. По този повод срещу г-н Ал-Нашиф не били повдигнати обвинения. Той твърдял, че е заключил вратата, тъй като г-жа М. била в състояние на депресия и можела да се нарани.

55. В показанията до полицията г-жа М. написала, че първият жалбоподател й казал, че трябва да вярва в Мохамед или ще гори в ада, но тя отговорила, че вярва в Иисус Христос. Първият жалбоподател също така й казвал да се облича като мюсюлманка. Тя твърдяла, че е прочела в местната преса за фундаменталистката заплаха в Смолян. Тя знаела, че хора с “черни куфарчета, пълни с банкноти от 100 долара” идват в България с цел да разпространяват исляма, да промива мозъците на българите и да провеждат кампания “Джихад – смърт на християните”. Тя знаела, че те използват “бомби, пистолети, успокоителни лекарства и други неприемливи средства с цел контрабандно да внесат в България (копия на) Корана, наркотици и други.”

56. Правителството е представило второ писмено изявление на г-жа М., което е направено на 19 януари 2001г. и е адресирано до Съда за целите на това производство. То повтаря по-ранните твърдения на г-жа М. и добавя, че първият жалбоподател е оперирал с големи суми пари, правил е дарения за построяването на джамии и религиозни училища и е раздавал храна и дрехи. Той, твърди тя, е правил видеозаписи на резултатите от своята дейност и ги е изпращал на своите благодетели “в ислямските държави”.

в) Твърдени връзки с фундаменталистски организации

57. Правителството твърди (в изявленията си пред Съда и в “информационната нота”, описана по-долу), че г-н Ал-Нашиф е представител на ислямската фондация “Тайба”, която, както се твърди, продължава дейността на “забранените” фондации “Иршад” и “Ал Вакф Ал Ислями”.

Освен това, г-н Ал-Нашиф е регистрирал няколко търговски фирми в България и неговите партньори в тези фирми включват и лица, които са били координатори на фундаменталистски фондации като “Тайба”, “Иршад” и “Ел-Манар”. Накрая, имало информация, че г-н Ал-Нашиф е осъществявал управителни и координаторски функции в българския клон на “нелегитимния” Съюз на ислямските организации.

Правителството не е представило никаква друга информация за тези организации.

58. Първият жалбоподател отговаря, че никога не е бил представител на фондация “Тайба”, която, при всички случаи, през 2001г. е функционирала законно в България. Тя е регистрирана в България през 1995г. С Решение № 325 от 7 юли 1998г. Министерският съвет я оправомощава да извършва религиозна дейност.

Фондация “Иршад” също не е фундаменталистка. Тя е регистрирана в България през 1991г. и до 2001г. компетентният съд не е постановил прекратяване на регистрацията.

Предидшият Главен мюфтия, чието избиране на този пост е регистрирано от Правителството през 1997г., бил член на управителния орган на тази организация.

Фондация “Ел-Манар” наистина е била заличена на 15 февруари 1996г. на основание, че целите ѝ са незаконни. Въпреки това, нейни представители не са сред лицата, посочени от Правителството като бизнес-партньори на г-н Ал-Нашиф.

Жалбоподателят е представил копия от удостоверенията от регистъра на юридическите лица към компетентния съд.

г) Твърдяни фундаменталистки дейности на семинара в Нареченски бани

59. Правителството твърди, че семинарът е бил организиран под покровителството на фондация “Иршад”, която, както се твърди, е едно от прикритията на Мюсюлмански братя, фундаменталистка организация. Полицията е счела, че семинарът е незаконен и представлява опасност за националната сигурност. Печатните и видео материалите, които са били конфискувани, разкривали проповядване на “религиозен и етнически екстремизъм”. Полицията прекратила семинара. Двама от инструкторите, които участвали в него, били депортирани от България. Твърди се, че г-н Ал-Нашиф е един от организаторите. Той и другите участници получили устни предупреждения.

60. В подкрепа на тези твърдения Правителството представя копия от статии във вестниците.

61. Жалбоподателят представя декларация от Главния мюфтия на българските мюсюлмани от 1 август 2000г., очевидно изготвена за нуждите на настоящето дело, в която се твърди, че единственият спонсор на семинара през 1997г. е Международната младежка асамблея “Недуа”, регистрирана в Саудитска Арабия и в много други държави, включително България. Главният мюфтия също така твърди, че семинарът е бил посветен на традиционното религиозно преподаване. Полицията се е появила, очевидно по анонимен сигнал. Те иззели материалите, част от които върнали. Тъй като полицията не е открила нищо нередно, след прекъсването семинарът продължил.

е) Твърдяната опасност, произтичаща от уроците по ислям, давани от първия жалбоподател от ноември 1998г. до април 1999г.

62. Правителството твърди, че с оглед на религиозните дейности на първия жалбоподател между 1995г. и 1998г. властите с основание са се опасявали, че уроците, давани от него на деца, биха могли да бъдат опасни.

63. В подкрепа на това твърдение Правителството представя копия от статии във вестниците и копие от доклад от една страница от офицер от полицията в Смолян до началниците му. В доклада от 14 януари 1999г. се твърдяло, че:

“Докладвам, че получих следната информация чрез трето лице:

... Г-н Дариуш Ауни, сирийски гражданин, проповядва на някои от жителите на квартал (в Смолян).

Той разпространява арабска литература и предлага помощ: пари, както и (жертвено) месо, курбан. Има признаци, че се разпространяват аудио касети с религиозно съдържание и че хората ги слушат по домовете си.

64. Първият жалбоподател категорично отрича твърденията, че е предлагал пари или някакви други стимули, за да предизвика посещения на религиозните му курсове.

ж) “Информационната нота” на Националната служба за сигурност

65. След разглеждането на делото по допустимост и по същество, Правителството представи “информационна нота” от 19 януари 2001г. на Националната служба за сигурност, очевидно за целите на производството по делото. Нотата повтаря твърденията на Правителството, що се отнася до религиозната дейност на г-н Ал-Нашиф, включително твърдението на г-жа М., че той получава пари от чужбина в “куфарчета, пълни със стодоларови банкноти”.

II. ПРИЛОЖИМО НАЦИОНАЛНО ПРАВО И ПРАКТИКА

A. Конституцията

66. Член 120 от Конституцията постановява:

“(1) Съдилищата осъществяват контрол за законност на актове и действия на административните органи.

(2) Гражданите и юридическите лица могат да обжалват всички административни актове, които ги засягат, освен изрично посочените със закон.”

Б. Закон за административното производство

67. Този закон установява общите правила по издаването и обжалването на административни актове.

Според чл. 33 – 35 и чл. 37, всички административни актове подлежат на съдебно обжалване, с изключение на, *inter alia*, тези, “свързани непосредствено с отбраната и сигурността на страната”.

В) Законът за чужденците в Република България от декември 1998 и развитието в неговото прилагане и тълкуване

1. Законът за чужденците в Република България в относимия период от време

68. Чл. 40, ал. 1, т. 2 във връзка с чл. 10, ал. 1, т. 1 постановява, че Министърът на правосъдието или упълномощени от него лица могат да отменят разрешението за пребиваване на чужденец, който “с действията си е поставил в опасност сигурността или интересите на българската държава или за когото има данни, че действа против сигурността на страната”.

Чл. 42 постановява, че Министърът на вътрешните работи или упълномощени от него лица могат наредят експулсиране на чужденец, “когато неговото присъствие в страната създава сериозна заплахата за националната сигурност или за общественения ред”.

69. Чл. 44, ал. 4, доколкото е релевантен, постановява следното:

“До ... експулсирането (си) ... по преценка на министъра на вътрешните работи или на упълномощени от него длъжностни лица чужденецът може да бъде настанен принудително в специални домове”.

70. Чл. 47, в редакцията, която е в сила, по това време, постановява:

“(1) Не подлежат на обжалване заповедите по този раздел, с които са наложени принудителни административни мерки, непосредствено свързани със сигурността на страната.

(2) В заповедите ... се посочва само правното основание за издаването им.”

2. Прилагане и тълкуване

71. Българските съдилища имат разлики по въпроса дали простото позоваване на националната сигурност като основание на заповед по Закона за чужденците е достатъчно, за да бъде обявена жалбата срещу такава заповед за недопустима, или трябва да се изискват доказателства, че националната сигурност е застрашена (вж. параграфи 38 – 41 по-горе и Решение № 5155-I-2000 от 26 юли 2000г. на Върховния административен съд).

72. През декември 2000г. Народното събрание приема Закон за тълкуването на чл. 47 от Закона за чужденците, с който изяснява, че при определянето на допустимостта на жалба срещу заповед, която сочи за правно основание чл. 10, ал. 1, т. 1 от Закона за чужденците (“непосредствено свързани с националната сигурност”), съдът автоматично обявява жалбата за недопустима, без да събира доказателства. Искането на 56 народни представители и на съдии от Върховния административен съд за обявяване на противоконституционност на тълкувателния закон, доколкото е релевантен по делото, е отхвърлено от Конституционния съд на 29 май 2001г. на формални основания.

3. Решението на Конституционния съд от 23 февруари 2001г.

73. На 23 февруари 2001г. Конституционният съд постановява решение по делото, образувано по искане на 55 народни представители, които считат, че чл. 47, ал. 1 от Закона за чужденците трябва да отменен като противоконституционен и несъответстващ на Конституцията.

74. Конституционният съд не достига изискуемото мнозинство, тъй като равен брой съдии гласуват “за” и “против” прилагането.

Според практиката на Конституционния съд, в такъв случай искането на обявяване на противоконституционност се отхвърля.

75. Съдиите, които намират, че чл. 47, ал. 1 не е противоконституционен и в противоречие с Конституцията, считат, че Конституцията оправомощава Народното събрание да изключва правото на съдебно обжалване за определени категории административни актове, в случай че конституционно гарантираната легитимна цел надделява над интереса от защитата на основните права и свободи. Националната сигурност е такава легитимна цел. Защитата ѝ има приоритет над защитата на индивидуалните права и свободи. Чл. 47, ал. 1 от Закона за чужденците отчита факта, че заповедите за експулсиране, издадени на основание националната сигурност, засягат поверителна информация. Желанията на чужденец, който е застрашил сигурността или интересите на българската държава не могат да имат преимущество пред съображенията за национална сигурност. Освен това, има възможност за обжалване по административен ред пред Министъра на вътрешните работи или пред Министерския съвет, което е достатъчна защита.

Колкото до Конвенцията, нейните разпоредби забраняват ограничаване на правата на човека на основание националната сигурност, но не установява право на съдебно обжалване на актове по експулсиране.

76. Съдиите, които поддържат, че чл. 47, ал. 1 е противоконституционен, считат, че принципа за пропорционалност, присъщ на Конституцията, изисква ограниченията на

конституционни права да не превишават необходимото за постигането на легитимната цел и че трябва да се има предвид фундаменталната значимост на правото на съдебно обжалване, установено в чл. 120 от Конституцията. Лишаването на чужденците от каквато и да е възможност за съдебно обжалване на акта за експулсиране е непропорционално. Интересите на националната сигурност са достатъчно защитени, тъй като администрацията може да постанови незабавното изпълнение на акта за експулсиране, независимо от наличието на висяща процедура по съдебно обжалване. Освен това, не е вярно, че е възможно обжалване по административен ред.

77. Тази втора група съдии считат също така, че оспорените разпоредби противоречат на Конвенцията, както е тълкувана в практиката на Европейския съд по правата на човека.

Липсата на съдебно обжалване би могла да доведе до нарушение на чл. 3 от Конвенцията, ако актът за експулсиране има за последица нечовешко отношение в държавата, в която е експулиран чужденецът.

Освен това, съдиите посочват, *inter alia*, че:

“Законът за чужденците в Република България допуска принудително настаняване (на чужденец с висящо производство по експулсиране) в специални домове, което се извършва по преценката на министъра на вътрешните работи, без да е ограничен срокът за настаняване. Посоченият закон, а и други закони на страната не предвиждат каквато и да е възможност за контрол... (Въпреки това,) Конвенцията в чл. 5, т. 4 изисква предвиждането на средството за защита...

Експулсирането ... може да представлява намеса в семейния живот (по чл. 8 от Конвенцията). Ето защо е нужна преценка доколко тази мярка е необходима в едно демократично общество в интерес на националната сигурност ...

Националната сигурност е една от ценностите на демократичното общество, каквато ценност са и основните права и свободи. Затова всяка норма на вътрешното право няма да е съобразена с изискването на Конвенцията, ако в отделната държава не са осигурени гаранции срещу административен произвол и злоупотреба. Тези гаранции трябва да са предвидени в закона. Що се отнася до баланса между основните права и интереса на обществото, то те трябва да бъдат преценявани при всеки конкретен случай от съд или друг независим от изпълнителната власт орган”.

4. Измененията в Закона за чужденците от април 2001г.

78. През април 2001г. Законът за чужденците бил изменен. Била въведена възможността за обжалване по административен ред пред Министъра на вътрешните работи (чл. 46, изменен). Нов чл. 44а разпореждал, че чужденецът не се експулсира в държава, в която животът, свободата или физическата му цялост са застрашени.

Правилото, че актовете, позоваващи се на националната сигурност като основание, не посочват други фактически основания и не подлежат на съдебно обжалване, остава в сила (чл. 46, ал. 2 и 3).

Г. Законът за изповеданията от 1949г. и Уставът на мюсюлманското религиозно вероизповедание в България.

79. Чл. 6 и 30 от Закона за изповеданията постановяват, *inter alia*, че уставите и правилата за религиозното изповедание се представят за утвърждаване от Министерския съвет или от някой от заместник министър-председателите. Ако те съдържат разпоредби, които противоречат на законите, обществения ред и добрите

нрави, Министерският съвет може да поиска тяхното премахване или да откаже утвърждаването на устава.

80. Чл. 30 също така постановява, че уставът и правилата на религиозното изповедание уреждат всички въпроси, свързани с финансите и с вътрешното самоуправление, доколкото тези въпроси не са уредени в Закона за изповеданията. Законът за изповеданията не съдържа разпоредби, регулиращи религиозните учебни часове, освен в чл. 14, който засяга откриването на средни или висши духовни училища за подготовка на свещенослужители.

81. Уставът на мюсюлманската религиозна организация в България, в сила към релевантния момент, е приет на национална конференция на вярващите мюсюлмани, проведена на 23 октомври 1997г. На 28 октомври 1997г. той бил одобрен от заместник министър-председател.

82. Чл. 13 и 21 от Устава гласят, че местните мюсюлмански настоятелства и районните мюсюлмански съвети са компетентни, *inter alia*, да организират учебни часове за изучаване на Корана.

Е. Рамковата концепция за национална сигурност

83. Правителството се позовава в твърденията си на Рамковата концепция за национална сигурност, декларация, приета от Народното събрание през април 1998г. Те се позовават на пасажите, в които националната сигурност е дефинирана по начин, който включва следното:

“... защита на основните права и свободи на българските граждани, отбрана на националните граници, териториалната цялост и независимост,... и демократичното функциониране на публичните и частни институции, така че да бъде гарантирано, че обществото и нацията ще се запазят и ще увеличават благосъстоянието си”.

Рамковата концепция посочва възможните заплахи за националната сигурност и посочва, *inter alia*:

“Икономическите и социални разлики в Европа се задълбочиха и се появяват нова несигурност и рискове. Възникват конфликти на етническа, религиозна и социална основа... Религиозни и етнически общности, някои от които в конфликт, съществуват съвместно в Югоизточна Европа. След създаването на нови държави някои общности показват тенденция към изолираност. Това остро увеличава регионалните заплахи за националната ни сигурност... Религиозният и етническият екстремизъм повлиява върху местни общности, на които липсват силни демократични традиции...”

МОТИВИ

I. ПРЕДВАРИТЕЛНИ ВЪЗРАЖЕНИЯ НА ПРАВИТЕЛСТВОТО

84. Правителството твърди, че не са били изчерпани националните средства за защита, тъй като Заповед № 503 не е обжалвана, вторият и третият жалбоподател не са инициирали никакво производство и първият жалбоподател не е повдигал пред националните съдилища оплаквания, засягащи семейния му живот или религиозните свободи, освен в жалбата от 21 юни 1999г., която, освен това, е била адресирана до съд, който не е имал юрисдикция да я разглежда.

85. Жалбоподателите определят като неоснователни възраженията на Правителството относно изчерпването на националните средства за защита и се позовават на оплаквания по чл. 13 от Конвенцията.

86. Съдът отбелязва, че първият жалбоподател и неговата адвокатка са завели многобройни жалби до съдилищата и други компетентни органи. Въпреки това, тъй като оспорените мерки сочат националната сигурност като основание, нито една жалба не е разгледана (вж. параграфи 35 – 46 по-горе). Правителството не е обяснило защо счита, че жалбоподателите биха имали повече шанс за разглеждане на случая им, ако подадат още една жалба от името на тримата срещу Заповед № 503 или с акцент върху семейния им живот и религиозните им права в твърденията им. Следователно възраженията по чл. 35, пар. 1 от Конвенцията се отхвърля.

87. По-късно, при разглеждането по същество, Правителството повдигна нова възражение, като твърди, че има злоупотреба от страна на част от жалбоподателите, тъй като те не са информирали незабавно Съда за факта, че г-жа Салех и децата ѝ са напуснали България на 29 юни 2000г.

88. Г-н Грозев, адвокат на жалбоподателите, обясни, че въпреки че е бил наясно от ранната пролет на 2000г. за финансовите затруднения на г-жа Салех в Смолян и за идеята ѝ да напусне България, той не е обсъждал въпроса с първия жалбоподател, който бил в Сирия. Адвокатът се надявал да направи това преди изслушването в Страсбург. Френското консулство в Дамаск обаче не е разгледало молбата за виза на г-н Ал-Нашиф. По време на разглеждането на делото, понеже не е бил сигурен в точните факти, адвокатът е предпочел да ги изясни и едва след това да информира Съда. Той е направил това незабавно след разглеждането на делото по собствена инициатива.

89. Съдът, като счита, че жалба, която нарочно се позовава на описание на фактите, което пропуска събития от централно значение, може по принцип да доведе до злоупотреба с правото на жалба по смисъла на чл. 35, пар. 3 от Конвенцията, не намира, че е налице такъв случай по настоящето дело, като отчита, че информацията, за която се твърди, че е укрита, засяга новото развитие след депортирането, за което е оплакването, и като има предвид обяснението на адвоката на жалбоподателите.

Поради това възраженията на Правителството се отхвърлят.

II. ТВЪРДЯНО НАРУШЕНИЕ НА ЧЛ. 5, ПАР. 4 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

90. Първият жалбоподател се оплаква по чл. 5, пар. 4 от Конвенцията, че българското законодателство не предвижда съдебен контрол върху задържането му и че е бил задържан в изолация и без да се вижда с адвоката си.

Чл. 5, ал. 4 гласи:

“Всяко арестувано или лишено от свобода лице има право да обжалва законността на неговото задържане в съда, който е задължен в кратък срок да се произнесе; в случай, че задържането е неправомерно, съдът е длъжен да нареди незабавното освобождаване на задържаното лице.”

91. Правителството поддържа, че задържането при висяща процедура за депортиране е замислено като толкова кратко, че не би могло да се проведе нормалното съдебно обжалване, и че българските власти не са отговорни заради факта, че г-н Ал-Нашиф не е могъл да бъде експулсиран незабавно след арестуването му.

92. Съдът многократно е отбелязвал, че всеки лишен от свобода има право да обжалва законността на задържането си в съд, независимо от продължителността. Изискването на Конвенцията актът по лишаването от свобода да бъде обект на независимо съдебно разглеждане е от фундаментално значение в контекста на основната цел на чл. 5 от Конвенцията, която е да се предвидят гаранции срещу произвол. На риск са изложени както защитата на физическата свобода на лицата, така и личната им сигурност.

Засегнатите лица трябва да имат достъп до съд и възможност да бъдат изслушани или лично, или чрез някаква форма на представителство (вж. Решение по същество от 18 юни 1971г. по делото „Де Вилде, Оомс и Версип с/у Белгия”, Серии А № 12, пар. 73 – 76, Решение по същество от 24 октомври 1979г. по делото „Винтерверп с/у Холандия”, Серии А № 33, пар. 60 и 61, Решение по същество от 25 май 1998г. по делото „Курт с/у Турция”, *Доклади по решенията по същество и по допустимостта* 1998-III, пар. 123, и делото „Върбанов с/у България”, № 31365/96г., ЕСПЧ 2000-X, пар. 58).

93. По настоящото дело е безспорно, че в българското законодателство не е предвидено съдебно обжалване на задържането при всяка процедура за депортиране, в случаите, когато заповедта за експулсиране е издадена на основание националната сигурност (вж. параграфи 67 – 70, 77 и 78 по-горе). В резултат опитите на първия жалбоподател да получи съдебно разглеждане на законността на задържането му били безполезни (вж. параграфи 42 – 45 по-горе).

94. В съответствие с релевантното законодателство и практика, решението дали експулсирането и задържането ще се позовават на националната сигурност – с последици автоматично изключване на какъвто и да е съдебен контрол на законността – е изцяло в дискреционната компетентност на министъра на вътрешните работи. Никой съд не е овластен да проучва законността на задържането. Самата заповед за задържане, както е и в настоящето дело, не посочва фактически основания (вж. параграфи 68 – 72 по-горе). Нещо повече, г-н Ал-Нашиф е бил задържан практически в изолация и не му е било позволено да се срещне с адвокат, за да обсъди възможностите за обжалване на мерките срещу него.

Тази ситуация е несъвместима с чл. 5, ал. 4 от Конвенцията и основната му цел – защита на лицата срещу злоупотреби. Националните власти не могат да заобикалят ефективния контрол върху законността на задържането от националните съдилища, като твърдят, че са замесени националната сигурност и тероризмът (вж. Решение по същество от 15 ноември 1996г. по делото „Шахал с/у Обединеното кралство”, *Доклади* 1996-V).

95. По делото „Шахал”, Съдът намира, че дори да бъдат използвани поверителни материали, засягащи националната сигурност, това не освобождава властите от ефективен съдебен контрол върху задържането. Съдът обръща внимание на информацията, че в други държави съществуват способи, които могат да бъдат използвани, така че да съвместяват основателно безпокойство за същността и източниците на разузнаването и същевременно да дават на лицата съществените гаранции на съдебното производство.

96. В по-късни случаи (вж. например делото „Джаспър с/у Обединеното кралство”, № 27052/95, непубликувано) Съдът отбелязва, че след решението по делото „Шахал” и решението по делото „Тинъли с/у Обединеното кралство” (10 юли 1998г., *Доклади* 1998-IV), Обединеното кралство въвежда законодателство, с което допуска назначаването на „специален адвокат” в определени случаи, засягащи националната

сигурност (Закон за Специалната комисия за имиграционни жалби от 1997г. и Закон за Северна Ирландия от 1998г.).

97. Без да изразява в настоящия контекст мнение дали горната система е в съответствие с Конвенцията, Съдът отбелязва, че, както в цитираното дело “Шахал”, съществуват способи, които могат да бъдат използвани, така че да се съвместяват основателно безпокойство за същността и източниците на разузнаването и същевременно да дават на лицата съществени гаранции на съдебното производство.

98. По настоящото дело, обаче, на г-н Ал-Нашиф не са били осигурени елементарни гаранции и той не е получил защитата, изисквана по чл. 5, пар. 4 от Конвенцията в случаите на лишаване от свобода.

Следователно налице е нарушение на чл. 5, пар. 4 от Конвенцията.

III. ТВЪРДЯНО НАРУШЕНИЕ НА ЧЛ. 8 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

99. Всички трима жалбоподатели се оплакват, че има своеволна намеса в правото им на зачитане на личния и семейния живот в противоречие с чл. 8 от Конвенцията, който гласи:

“1. Всеки има право на зачитане на неговия ... семеен живот...

2. Намесата на държавните власти в ползването на това право е недопустима, освен в случаите, предвидени в закона и необходими в едно демократично общество в интерес на националната и обществената сигурност или на икономическото благосъстояние на страната, за предотвратяване на безредици или престъпления, за защита на здравето и морала или на правата и свободите на другите.”

A. Аргументите на страните

1. Жалбоподателите

а) Спорните факти

100. Първият жалбоподател категорично отрича някога да е участвал в незаконна дейност и заявява, че твърденията, че е свързан с фундаменталистки организации, проповядващи насилие, са измислени и не се подкрепят от надеждни доказателства (вж. параграфи 49 – 65 по-горе). Нещо повече, Правителството не твърди, че съществуват други, поверителни доказателства.

101. Жалбоподателите протестират срещу начина, по който правителствения агент се е опитала да “вмъкне” доказателства, като чете на устните пледоарии части от документи, които не е представила на Съда. Когато по-късно тези документи са представени, се оказва, че това са декларации, създадени за целите на производството пред Съда, изпълнени с неясни обобщения и преувеличения, на които липсва каквато и да е правдоподобност, като например изявленията за “стотици хиляди долари..., а веднъж ... дори двадесет хиляди” в дома на първия жалбоподател, идващи в “банкноти от 100 долари”. Нещо повече, Информационната нота на Националната служба за сигурност съдържа неверни твърдения, като тези, касаещи фондациите “Тайба” и “Иршад”.

Реалните факти сочат, по мнението на жалбоподателите, че експулсирането на г-н Ал-Нашиф е насочено към прекратяване на законната му религиозна дейност.

б) Правни аргументи

102. Жалбоподателите, позовавайки се на практиката на Съда, твърдят, че имат право на защитата на чл. 8 от Конвенцията, тъй като са семейство, живели са през повечето относимо време постоянно заедно и са финансово зависими едни от друг. Съществуването на истински семеен живот между жалбоподателите не може да се отрече само на основание, че г-н Ал-Нашиф имал втори религиозен брак. Такава ситуация не е изключение в културите традиции на много народи.

103. Принудени през 1992г. да напуснат Кувейт, г-жа Салех и г-н Ал-Нашиф, лице без гражданство, не са успели да установят силни връзки с друга държава, освен България, където те са създали дом и семейство. Жалбоподателите молят Съда да приеме, че ако единственото законно местоживеене, което има двойката, е държава, с която нито един от двамата преди това не е имал връзки, експулсирането от тази държава на единия е намеса в техните права по чл. 8 от Конвенцията. Те твърдят, че депортирането на г-н Ал-Нашиф е сериозна намеса в семейния им живот. Семейството никога не е живяло в Сирия и няма истинска връзка с тази държава. Нещо повече, след депортирането на г-н Ал-Нашиф икономически и юридически пречки не позволяват изграждането на нов семеен дом в Сирия или Йордания. Международните организации и правителствата докладват, че положението с човешките права в Сирия е непоносимо, особено за чужденци и лица без гражданство.

104. Жалбоподателите твърдят, че намесата в семейния им живот се основава на правни разпоредби, които не са ясни и предвидими, както се изисква от концепцията за законност съгласно Конвенцията, и се осъществява чрез произволни заповеди, които не посочват никакви фактически основания.

Законът за чужденците овластява Министерството на вътрешните работи да депортира лица, които никога не са били осъждани или поне разследвани, на основание заповеди, издавани без доказателства, без възможност за състезателни процедури и без да се мотивират, като същевременно публикуват прес-съобщения, в които определят лицето като “заплаха за националната сигурност”.

105. Намесата, освен това, е непропорционална и неоправдана. Не е имало необходимост да бъде депортиран първият жалбоподател, тъй като той не е извършвал правонарушение. Г-н Ал-Нашиф никога не се е занимавал с незаконна или опасна дейност. Неговото религиозно преподаване в никакъв случай не е представлявало заплаха. Нещо повече, решенията на властите по принцип са с недостатъци, тъй като не изследват баланса между целите, преследвани с депортирането, и правото на жалбоподателите на зачитане на семейния им живот, включително – като важни фактори – интересите на децата, втори и трети жалбоподател, и фактът, че първият жалбоподател е лице без гражданство.

Накрая жалбоподателите повтарят, че засягането на семейния им живот им е причинил сериозни затруднения.

2. Правителството

а) Спорните факти

106. Правителството изказва многобройни твърдения относно религиозната дейност на първия жалбоподател и представя като доказателства изявления на г-жа М., Информационна нота на Националната служба за сигурност, изрезки от статии във

вестници и други документи (вж. параграфи 49 – 65 по-горе). То не коментира възраженията на жалбоподателите относно достоверността на тези доказателства.

б) Правни аргументи

107. Правителството счита, че не е налице “семеен живот” по смисъла на чл. 8 от Конвенцията между първия жалбоподател и г-жа Салех и техните деца, тъй като не е доказано, че г-н Ал-Нашиф е в законен брак с г-жа Салех и често е отсъствал от семейния дом, тъй като е сключил втори брак. Тези факти навеждат на липса на емоционална или семейна връзка между г-н Ал-Нашиф и децата му.

108. При всички случаи не е налице засягане на семейния живот на жалбоподателите. Г-н Ал-Нашиф и г-жа Салех нямат силни връзки с България, където са пристигнали като пълнолетни и са пребивавали само 7 години. Г-жа Салех не е работила в България, контактите ѝ са били ограничени изключително до хора от арабски произход и не е полагала усилия да се интегрира. Децата, втори и трети жалбоподател, са били на малка и адаптивна възраст. Въпреки българското им гражданство, очевидно е, че правният им статус ще се повлияе от статуса на родителите им, тъй като са били под техните грижи. Нещо повече, фактът, че г-жа Салех и децата напускат България през юни 2000г. потвърждава, че те не се чувстват привързани към България.

Според Правителството, няма доказателства за пречки семейството да живее в Сирия или Йордания. Твърдението на жалбоподателите, че било невъзможно да се върнат в Кувейт, също не е доказано.

109. Алтернативно, Правителството поддържа, ако Съдът счете, че е имало намеса, то тази намеса е била законна и оправдана.

110. Заповедта за експулсиране била издадена в съответствие с действащия закон и имала за цел защита на националната сигурност. Въпреки че самият закон не съдържа дефиниция на този термин, Рамковата концепция за национална сигурност, приета от Народно събрание през 1998г. (вж. параграф 83 по-горе), го изяснява.

Също така г-н Ал-Нашиф е бил предупреден да не продължава религиозната си дейност след участието си в семинара през 1997г. и по други поводи.

На основание гореизложеното Правителството счита, че законът е бил достатъчно ясен и че г-н Ал-Нашиф е бил способен да разбере възможните последици от своите действия.

111. Освен това, Правителството твърди, че намесата е била пропорционална на преследваната легитимна цел.

То подчертава, че важен аспект на настоящето дело е религиозният контекст на Балканите, където мерките за активно запазване на религиозна толерантност са от критично значение. По-специално, в България, поради редица фактори – например, разпадането на църковните традиции заради десетилетията тоталитаризъм – религиозното съзнание на хората понастоящем е нестабилно и неустановено. Църковните общности, и по-специално мюсюлманската общност, поради това са податливи на влияния. Било е необходимо да бъдат предпазени от ислямския фундаментализъм.

На този фон, властите обосновават са квалифицирали действията на г-н Ал-Нашиф като “незаконна религиозна дейност...която засяга националните интереси и правата на религиозните, етническите и малцинствените групи при запазването на националните и културните ценности и традиции” (вж. параграф 39 по-горе).

Б) Анализ на Съда

1. Налице ли е “семеен живот” по смисъла на чл. 8 от Конвенцията

112. Наличието или липсата на “семеен живот” е същностен фактически въпрос, който зависи от реалното съществуване на близки лични връзки (вж. делото “К. и Т. с/у Финландия”, (Голяма камера), № 25702/94, ЕСПЧ 2001-VII, пар. 150).

Въпреки това, от концепцията за семейство, върху която се основава чл. 8, следва, че дете, родено в брака, е *ipso jure* част от тази връзка; следователно от момента на раждането на детето и със самият факт на раждането между детето и родителя съществува връзка, която е “семейна”, и която не може да бъде прекъсната от последващи събития, освен в изключителни случаи (вж. Решение по същество от 21 юни 1988г. по делото “Берехаб с/у Нидерландия”, Серии А № 138, стр. 14, пар. 21, Решение по същество от 23 септември 1994г. по делото “Хоканен с/у Финландия”, Серии А № 299-А, стр. 19, пар. 54, Решение по същество от 19 февруари 1996г. по делото “Гюл с/у Швейцария”, Доклади 1996, пар. 32, и делото “Силиц с/у Нидерландия”, № 29192/95, пар. 59 и 60, ЕСПЧ 2000 – VIII).

Колкото до отношенията в една двойка, “семеен живот” обхваща както семейства, сключили брак, така и фактическите отношения. При решаването дали е налице “семеен живот” се отчитат множество фактори, включително дали двойката живее заедно, продължителността на връзката и дали са демонстрирали обвързаност един с друг чрез създаването на свои деца или по други начини (вж. Решение по същество от 27 октомври 1994г. по делото “Кроон и др. с/у Нидерландия”, Серии А № 297-С, стр. 55 – 56, пар. 30, и Решение по същество от 22 април 1997г. по делото “Х, Y и Z с/у Обединеното кралство”, Доклади 1997-II, пар. 36).

113. По настоящото дело, през 1992г. г-н Ал-Нашиф и г-жа Салех пристигнали заедно в България от Кувейт като женени и очевидно се считали за такива във всички отношения. Имат две деца, родени през 1993г. и 1994г. Въпреки, че г-н Ал-Нашиф сключил религиозен брак с друга жена, г-жа М., този брак нямал правно действие в България. Освен това, няма убедителни доказателства, подкрепящи твърдението на Правителството, че г-жа М. и първият жалбоподател са живеели заедно в Смолян. При всички случаи, г-жа М. останала в този град за по-малко от година. Г-н Ал-Нашиф продължил да живее в Смолян със съпругата си, г-жа Салех, и двете си деца до момента на арестуването му през 1999г. (вж. параграфи 11 и 14 – 20 по-горе).

Следователно не са били налице изключителни обстоятелства, които да разстроят семейната връзка между първия жалбоподател и децата му, втори и трети жалбоподател. Освен това, г-н Ал-Нашиф и г-жа Салех не са се разделили.

2. Налице ли е намеса в семейния живот на жалбоподателите

114. Съдът отбелязва, че Конвенцията не гарантира правото на чужденец да влиза или пребивава в конкретна държава само по себе си. Като резултат от добре развитото международно право и в изпълнение на договорни задължения, държавата има право да

контролира влизането на лица от друго гражданство на нейна територия (вж., измежду другите, “Бултиф с/у Швейцария”, № 54273/00, ЕСПЧ 2001-IX, пар. 39). Доколкото се засяга имиграцията, не може да се смята, че чл. 8 налага на държавата общо задължение да зачита избора от женени двойки на държава за съвместното им брачно пребиваване и да разрешава семейна среща на нейна територия (вж. цитираното по-горе решение по делото “Гюл”, пар. 38).

Въпреки това, преместването на лицето от държавата, където живеят близки членове на семейството му, може да доведе до нарушаване на правото му на зачитане на семейния живот, както е гарантирано от чл. 8, пар. 1 от Конвенцията (вж. цитираното по-горе решение по делото “Бултиф”).

115. По настоящото дело е безспорно, че първият жалбоподател е лице без гражданство и че той и съпругата му, г-жа Салех, очевидно също лице без гражданство, законно пребивавали на територията на България по силата за разрешение за постоянно пребиваване. Семейството се преместило в България през 1992г., скоро след брака си, и законно е установило дома си там. Децата им, вторият и третият жалбоподател, били родени в България, получили българско гражданство и започнали училище там.

Поради това експулсирането на г-н Ал-Нашиф през 1999г. е намеса в семейния живот на жалбоподателите.

116. Такава намеса ще наруши Конвенцията, ако не спазва изискванията на параграф 2 на чл. 8. Следователно е необходимо да се прецени дали е била “предвидена в закона”, за постигане на една или повече легитимни цели, посочени в този параграф, и дали е “необходима в едно демократично общество”.

3. Дали намесата е била “предвидена в закона”

117. Безспорно е – и Съдът приема, - че Заповеди № 503 и 504 се основават на релевантното вътрешно право.

118. Жалбоподателите обаче твърдят, че приложимият закон не е ясен и предвидим, както изисква концепцията за законност, заложена в Конвенцията, тъй като той овластява Министерството на вътрешните работи да депортира лица, които никога не са били осъждани или разследвани, на основание заповеди, издадени без изследване на доказателства, без възможност за състезателна процедура и без да посочва фактически основания.

119. Съдът отново отбелязва, че изразът “предвиден в закона” означава, че правните разпоредби трябва да са “достъпни” и “предвидими”. Резултатите от нормите са “предвидими”, ако са формулирани с достатъчна прецизност, която да позволи на всеки – при нужда с подходящия съвет – да регулира поведението си.

В допълнение във вътрешното право трябва да има мерки на правна защита срещу произволни намеси на публичната власт в правата, гарантирани от Конвенцията. Неограничената дискреционната власт на изпълнителните органи в области, засягащи основните права, противоречи на принципите на правовата държава. Следователно, законът, като има пред вид легитимната цел на тази мярка, трябва да определя обхватът на дискреционната власт на компетентните органи и начинът на упражняването ѝ с такава яснота, която да предоставя на всеки адекватна защита срещу произволни намеси (вж. “Аман с/у Швейцария” [Голяма камера], № 27798/95, ЕСПЧ 2000-II, пар. 55 и 56, “Ротару с/у Румъния” [Голяма камера], № 28341/95, ЕСПЧ 2000-V, пар. 55 – 63,

“Хасан и Чауш с/у България” [Голяма камара], № 30985/96, ЕСПЧ 2000-XI и Решение по същество от 6 септември 1978г. по делото “Клас и др. с/у Германия”, Серии А, № 28).

120. Позицията на Правителството е, че въпреки че Законът за чужденците не описва точно случаите, при които едно лице може да бъде счетено за заплаха за националната сигурност като основание за депортирането му, понятието “национална сигурност” е изяснено в Рамковата концепция за националната сигурност (вж. параграф 83 по-горе).

121. Съдът отново отбелязва, че що се отнася до качеството на законовия критерий, това, което се изисква като гаранции, поне до известна степен ще зависи от природата и степента на въпросната намеса (вж. П.Г. и Дж.Х. с/у Обединеното кралство, № 44787/98, ЕСПЧ 2001-IX, пар. 46).

Той счита, че изискването за “предвидимост” на закона не стига до там, че да трябва държавите да приемат правни разпоредби, които подробно изброяват всяко поведение, което може да доведе до депортиране на едно лице на основание на националната сигурност. Поради характера си, заплахите за националната сигурност могат да са с различен характер и да са неочаквани или трудни за дефиниране предварително.

122. Все пак, трябва да има гаранции, че изпълнителните органи ще упражняват дискреционната си власт съобразно със закона и без злоупотреби.

123. Дори когато е заплашена националната сигурност, концепциите за законност и правова държава в едно демократично общество изискват мерките, засягащи основните права на човека, да са предмет на състезателна процедура пред независим орган, компетентен да разгледа основанията и доказателствата за решението, като при необходимост може да има процедурни ограничения за използването на класифицирана информация (вж. решенията по същество, цитирани в параграф 119 по-горе).

124. Лицето трябва да може да оспори твърдението на органите, че е заплашена националната сигурност. Разбира се, преценката на органа за това, какво е заплаха за националната сигурност, ще бъде със значителна тежест. Въпреки това независимият орган трябва да може да реагира в случаите, когато позоваването на тази концепция не е реално базирана на факти или разкрива тълкуване на “национална сигурност”, което е незаконно, противоречи на здравия разум или е произволно.

При липсата на такива гаранции, полицията или другите държавни власти биха могли произволно да не зачитат правата, защитени от Конвенцията.

125. По настоящото дело първоначалното предложение за депортирането на г-н Ал-Нашиф е било направено от полицията и прокуратурата в Смолян (вж. параграф 21 по-горе). Вярно е, че прокуратурата в България е отделена и структурно независима от изпълнителната власт. Но Правителството не е представило информация, че е било проведено някакво независимо разследване. Прокурорът не е действал съгласно някаква установена процедура и просто е предал делото на полицията. Решаващият орган е бил директорът на паспортното отделение на Министерството на вътрешните работи (вж. параграф 22 по-горе).

126. Освен това, решението за експулсиране на г-н Ал-Нашиф е взето, без мотивите да бъдат обяснени на жалбоподателите, на техните адвокати или на независим орган, компетентен да разгледа случая.

По българското право, Министерството на вътрешните работи е оправомощено да издава заповеди за експулсиране, засягащи основни права на човека, без да спазва някаква форма на състезателна процедура, без да посочва мотиви и без възможност за обжалване пред независим орган.

127. Изключително важно е, че тази правна уредба е оспорвана в България и че съдебната власт се е разделила на две.

Софийският градски съд и Върховният административен съд в някои случаи са отказвали да разглеждат бланкетни твърдения на органите на изпълнителната власт в немотивирани заповеди по Закона за чужденците. Някои народни представители и съдии във Върховния административен съд считат, че съществуващата правна уредба е противоконституционна (вж. параграфи 38, 71 и 72 по-горе).

При разглеждането на тази правна уредба, Конституционният съд не е достигнал до мнозинство, като половината съдии считат, че липсата в българското право на съдебно обжалване на експулсирането в случаите, когато Министерството на вътрешните работи се позовава на “националната сигурност”, противоречи на Конституцията и на Конвенцията, тъй като тази уредба дава неограничена дискреционна власт на органите на изпълнителната власт и отваря вратата за възможна злоупотреба (вж. параграфи 73 – 77 по-горе).

128. Съдът намира, че експулсирането на г-н Ал-Нашиф е съобразено с правна уредба, която не предоставя необходимите гаранции срещу произвол.

Поради това не може да се счете, че намесата в семейния живот на жалбоподателите се основава на правни разпоредби, които отговарят на изискванията на Конвенцията за законност.

Следователно е налице нарушение на чл. 8 от Конвенцията.

129. При това положение, не е необходимо Съдът да определя дали намесата в семейния живот на жалбоподателите е преследвала легитимна цел и, ако е така, дали е била пропорционална на преследваната цел.

IV. ТВЪРДЯНО НАРУШЕНИЕ НА ЧЛ. 13 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

130. Жалбоподателите твърдят, че не са имали ефективно правно средство за защита срещу намесата в правото им на зачитане на семейния им живот. Те се позовават на чл. 13 от Конвенцията, който гласи:

“Всеки, чиито права и свободи, предвидени в тази Конвенция, са нарушени, трябва да разполага с ефикасни вътрешноправни средства за тяхната защита от съответна национална институция, дори и нарушението да е извършено от лица, действащи в качеството си на представители на официалните власти.”

131. Правителството поддържа, че оплакването по чл. 13 е очевидно безпочвено, защото жалбоподателите не са изчерпили всички вътрешноправни средства за защита.

132. Както Съдът е отбелязвал по много случаи, чл. 13 от Конвенцията гарантира на национално ниво наличието на правни средства за защита на същността на правата и свободите по Конвенцията, независимо в каква форма те са гарантирани във вътрешния правов ред. Поради това, чл. 13 изисква осигуряването на вътрешноправно средство за

защита да се отнася до същността на “обосновано оплакване” по Конвенцията и да предоставя подходящо разрешение, въпреки че договарящите държави имат определена дискреция относно начина, по който изпълняват задълженията си по този текст от Конвенцията.

Като изразява ясно задължението на държавите да закрилят правата на човека на първо и най-важно място в собствените си правни системи, чл. 13 създава допълнителна гаранция за лицето, за да осигури ефективно упражняване на тези права.

“Ефективността” на “вътрешноправното средство за защита” по смисъла на чл. 13 не зависи от осигуряването на благоприятен изход за жалбоподателя. Нито пък “националната институция”, за която се отнася разпоредбата, е необходимо да е съдебен орган. Но ако не е, правомощията и гаранциите, които предоставя, са определящи за това, дали правното средство за защита е ефективно. Също така, дори ако едно средство за защита само по себе си не отговаря напълно на изискванията на чл. 13, съвкупността от средства за защита по вътрешното право могат да отговарят (вж. делото “Чонка с/у Белгия”, № 51564/99, недокладвано, делото “Кудла с/у Полша” [Голяма камера], № 30210/96, ЕСПЧ 2000-XI, пар. 152 и делото “Т.П. и К.М. с/у Обединеното кралство” [Голяма камера], № 28945/95, ЕСПЧ 2001-V, пар. 107).

133. За разлика от общите процедурни гаранции, които чл. 1 от Протокол № 7 към Конвенцията (не в сила за България по това време) предоставя при всички случаи на експулсиране на чужденци, когато има обоснована жалба, че това експулсиране може да наруши правото на чужденеца на зачитане на семейния му живот, чл. 13 във връзка с чл. 8 на Конвенцията изисква държавите да предоставят достъпни за засегнатите лица и ефективни възможности за оспорване на депортирането или отказът за даване на разрешение за пребиваване, както и възможности за изследване на относимите данни с достатъчно процесуални гаранции и задълбоченост от какъвто и да е вътрешноправен орган с гаранции за независимост и безпристрастност (№ 13718/89, Решение на Комисията от 15 юли 1988г., недокладвано, № 22406/93, Решение на Комисията от 10 септември 1993г., недокладвано, № 27794/95, Решение на Комисията от 14 октомври 1996г., недокладвано, и Решение по допустимостта от 9 ноември 2000г. по делото “Шебашов с/у Латвия” № 50065/99, недокладвано).

134. Няма съмнение, че оплакването на жалбоподателите, че депортирането на г-н Ал-Нашиф е нарушило правото им на зачитане на семейния им живот, е обосновано. Следователно, те имат право на ефективно обжалване по българското право.

135. Въпреки това е безспорно, че всички жалби, подадени от първия жалбоподател са отхвърлени без разглеждане на основание на Закона за чужденците, който – така, както е тълкуван от Министерството на вътрешните работи и българските съдилища по делото на жалбоподателите, както и по-късно в тълкувателния закон на парламента (вж. параграфи 70, 72 и 78 по-горе) - постановява, че решенията за експулсиране, основани на “националната сигурност”, не посочват фактически основания и не подлежат на обжалване. Когато е подадена жалба в съда срещу такава заповед, той няма право да провери дали наистина има заплаха за националната сигурност и трябва да я отхвърли. В случая на жалбоподателите същият подход е възприет от Министерството на вътрешните работи, пред което обжалвал г-н Ал-Нашиф (вж. параграф 36 по-горе).

136. Вярно е, че обхватът на задължението по чл. 13 от Конвенцията варира в зависимост от природата на оплакването на жалбоподателя по Конвенцията (вж. цитираното по-горе решение по делото “Кудла”, пар. 157).

Когато са засегнати съображения за национална сигурност, определени ограничения върху вида на наличните правни средства за защита могат да бъдат оправдани. Например, що се отнася до тайното наблюдение и използването на секретна информация за подбирането на кандидати за работа с достъп до тайна информация, чл. 13 изисква средство за защита, което е “ефективно, доколкото е възможно”, като се отчита фактът, че е вътрешноприсъщо за всяка система на тайно наблюдение и тайни проверки наличието на ограничени по обхват средства (вж. Решение по същество от 6 септември 1978 по делото “Клас и др. с/у Германия”, Серии А № 28, пар. 69, и цитираното по-горе Решение по същество по делото “Леандър”, пар. 78). Въпреки това, средството за защита, изисквано от чл. 13, трябва да е ефективно както на практика, така и като законова разпоредба. По-специално, по делата “Клас” и “Леандър” жалбоподателите имали възможност за средства с определени процедурни гаранции и независимо разглеждане. По делото “Аман с/у Швейцария” ([Голяма камара], № 27798/95, ЕСПЧ 2000-II) жалбоподателят е можел да обжалва пред съд. По тези дела не е било налице нарушение на чл. 13 от Конвенцията.

Жалбоподателят не е имал право на жалба по делото “Ротару с/у Румъния” (Голяма камара], № 28341/95, ЕСПЧ 2000-V) – дело, което също засяга съхраняването и използването на секретна информация – и Съдът е намерил, че има нарушение на чл. 13 от Конвенцията (вж. също делото “Хюит и Харман с/у Обединеното кралство”, № 12175/86, доклад на Комисията от 9 май 1989г.)

137. Съдът счита, че в случаи на експулсиране на чужденци на основание на националната сигурност, както тук, съчетаването на интереса от запазване на тайна информация с правото на лицето на ефективно средство за защита е очевидно не толкова трудно, колкото в по-горните случаи, при които системата на тайно наблюдение или тайни проверки би могла да функционира, само ако лицето не знае за мерките срещу него.

Докато процесуалните ограничения може да са необходими, за да се гарантира, че няма да изтече информация, така че да се застраши националната сигурност, и докато независимият орган, разглеждащ жалбата срещу решението за депортиране, може да остави на органа на изпълнителната власт възможност за преценка по въпросите на националната сигурност в широки граници, това в никакъв случай не оправдава липсата на каквито и да е средства за защита, когато органът на изпълнителната власт е решил да се позове на понятието “национална сигурност” (вж. цитираното по-горе решение по делото “Шахал” и параграф 96 по-горе за възможни начини за съчетаване на засегнатите интереси).

Но и когато се твърди заплахата за националната сигурност, гарантирането на ефективно средство за защита изисква като минимум компетентният независим орган, пред който се обжалва, да бъде информиран за фактическите основания за решението за депортиране, дори ако те не стават публично достъпни. Органът трябва да може да отхвърли твърдението на органа на изпълнителната власт за наличието на заплахата за националната сигурност, ако намери, че то е произволно или немотивирано. Необходимо е да има някаква форма на състезателна процедура, ако е необходимо чрез специален представител, имащ разрешение за достъп до секретна информация. Освен това, трябва да се изследва въпросът дали оспорената мярка би засегнала правото на лицето на зачитане на семейния живот и, ако е така, дали е постигнат справедлив баланс между обществения интерес и индивидуалните права.

138. Тъй като жалбоподателите не са имали на разположение средство за защита, което да дава такива гаранции, Съдът намира, че е налице нарушение на чл. 13 от Конвенцията.

V. ТВЪРДЕНИ НАРУШЕНИЯ НА ЧЛ. 9 И НА ЧЛ. 13 ВЪВ ВРЪЗКА С ЧЛ. 9 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

139. Първият жалбоподател се оплаква, че депортирането му е реакция срещу и наказание заради неговата законна религиозна дейност и следователно представлява неоснователна намеса в правата му по чл. 9 от Конвенцията. Той също така се оплаква, че в нарушение на чл. 13 във връзка с чл. 9 не е имал ефективно средство за правна защита в това отношение.

Член 9 гласи:

"1. Всеки има право на свобода на мисълта, съвестта и религията; това право включва свободата да променя своята религия или убеждения и свободата да изповядва своята религия или убеждения индивидуално или колективно, публично или частно, чрез богослужение, обучение, религиозни обреди и ритуали.

2. Свободата да се изповядва религия или убеждения подлежи само на такива ограничения, които са предвидени от закона и са необходими в едно демократично общество в интерес на обществената сигурност, за защитата на обществения ред, здраве и морал или за защита на правата и свободите на другите."

140. Първият жалбоподател твърди, че неговото преподаване и религиозна дейност са законни и не са включвали каквото и да е проповядване на насилие или екстремистки възгледи. Твърденията, че той е представлявал заплаха за националната сигурност, са абсурдни и произволни. Всъщност властите търсели начин да прекратят религиозната му дейност. Целта на експулсирането му, както признава Правителството, е именно да се прекрати практикуването на религия от първия жалбоподател в България. Следователно налице е намеса в правата му по чл. 9 от Конвенцията. Като се позовава на аргументацията си по чл. 8 (вж. параграфи 104 и 105 по-горе), първият жалбоподател поддържа, че тази намеса е незаконна и не е била необходима в едно демократично общество.

141. Правителството отбелязва, че няма намеса в правото на първия жалбоподател да преподава религия. Депортирането му не е реакция срещу учебните му часове по религия – които били законни, - а се основава на преценката, че религиозната му дейност представляват заплаха за националната сигурност. Нещо повече, г-н Ал-Нашиф доброволно се отказал от преподаването след връчването на заповедта за експулсиране и не би могъл да започне отново, тъй като новите инструкции на Главния мюфтия след депортирането му забраняват религиозно обучение от лица без подходящо религиозно обучение. Освен това, Правителството твърди, че религиозните свободи в България са гарантирани и че властите стриктно спазват принципа за ненамеса във вътрешните работи на религиозните общности и редовно позволяват посещения на чужденци, идващи да преподават религия.

142. След като установи, че депортирането на г-н Ал-Нашиф нарушава правото на жалбоподателите на зачитане на семейния им живот по смисъла на чл. 8 от Конвенцията и че те не са разполагали с ефективно средство за правна защита във връзка с това, което противоречи на чл. 13 от Конвенцията, Съдът счита, че не е необходимо да определя дали същите събития нарушават чл. 9 от Конвенцията сам по себе си и във връзка с чл. 13.

VI. ПРИЛОЖЕНИЕ НА ЧЛ. 41 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

143. Член 41 гласи:

"Ако Съдът установи, че е имало нарушение на Конвенцията или на протоколите към нея и ако вътрешното право на високодоговарящата страна допуска само частично обезщетение за последиците от това нарушение, Съдът присъжда, ако това е необходимо, справедливо удовлетворение на потърпевщата страна."

A. Вреди

144. Жалбоподателите претендират 60 000 евро обезщетение за неимуществени вреди за стреса, който са преживели в резултат на нарушенията на техни права по Конвенцията.

Жалбоподателите подчертават, че семейният им живот е разстроен и религиозните свободи на г-н Ал-Нашиф са нарушени, независимо от факта, че той никога не е извършвал нещо незаконно. В резултат всичките трима жалбоподатели са лишени от нормален семеен живот и живеят в несигурност, без да могат да намерят отново общ семеен дом. Това страдание е увеличено от медийната кампания, организирана от властите.

145. Жалбоподателите освен това твърдят, че са претърпели имуществени вреди, тъй като г-н Ал-Нашиф трябвало да продаде предприятието си в Смолян и не могъл да си намери работа в Сирия. Като оценяват претърпените загуби на 22 000 евро, жалбоподателите не претендират имуществени вреди, признавайки, че не могат да представят писмени доказателства. Вместо това те молят Съда да отчете загубите им при определяне на размера на неимуществените вреди.

146. Правителството счита тези суми за прекомерни и настоява да се вземе предвид икономическата ситуация в България.

147. Жалбоподателите отговорят, че дори да трябва да се вземе предвид икономическата ситуация, за да не се получават непропорционално различни стойности за жалбоподатели в различни държави, би трябвало да се използва надежден критерий като сравнително проучване на цените на стоките и услугите, а не минималната месечна работна заплата. Но дори така, докато широко разпространените стоки, разбира се, са по-евтини в България, отколкото в западноевропейските държави, други стоки, например електроуредите и автомобилите, са по-скъпи поради малкия пазар. Ако приеме подхода, предложен от Правителството, Съдът може да се отзове в странното положение да трябва да указва на пострадалите от нарушения какво да си купят с присъденото обезщетение. Аргументите на Правителството не са подходящи в конкретния случай и поради това, че жалбоподателите сега живеят извън България, въпреки че биха желали да се завърнат там.

148. Съдът счита, че жалбоподателите са претърпели неимуществени вреди в резултат на нарушаването на правата на първия жалбоподател по чл. 5, пар. 4 от Конвенцията и нарушаването на правата на тримата жалбоподатели по чл. 8 и чл. 13 от Конвенцията. Като осъжда по справедливост, Съдът присъжда 7 000 евро на първия жалбоподател и по 5 000 евро на всеки от другите двама жалбоподатели (общо 17 000 евро).

Б. Разходи и съдебни разноски

149. Жалбоподателите претендират 5 845 американски долара за 118 часа юридическа работа по процедурата пред Съда, по тарифа 40 долара на час, и за 45 часа работа с националните институции, по тарифа 25 долара на час. Жалбоподателите представят отчет за извършената работа и договор между тях и адвокатите им и цитират публикация, според която водещите адвокатски фирми в България работят по тарифа между 80 и 190 долара на час.

Те също претендират 792 долара за самолетни билети за адвокатите им г-н Грозев и г-жа Янева и 2 650 френски франка за нощувки в хотел, местни транспортни разходи и дневни за явяването им пред Съда за разглеждане на делото.

Общият размер на разходите и на съдебните разноси, претендиран от жалбоподателите, е приблизително равностойността на 7 750 евро.

150. Правителството счита, че непредвидените разходи за хонорари са неморални и че адвокатите би следвало да предоставят безплатна юридическа помощ на бедни клиенти. То твърди, че тарифите за час, които се претендират, са чрезмерни в сравнение с минималната работна заплата в България.

Правителството освен това оспорва количеството часове, за които адвокатите твърдят, че са работили по националните процедури и процедурите в Страсбург. По-специално, г-жа Янева не би могла да твърди, че е прекарала десет часа в цантър аза задържане на летище "София", тъй като никога не се е срещала с г-н Ал-Нашиф. Освен това, г-жа Янева не посочва датите на които, както твърди, е посетила пет пъти Районния съд в Смолян. Също така, не се изисква седем часа работа по подготовката на жалбите до пет различни органа, тъй като текстът е идентичен.

151. Съдът отново напомним, че само юридическите разходи и разноси, за които се установи, че са действително направени и са необходими и разумни като сума, подлежат да възстановяване съгласно чл. 41 от Конвенцията (вж., наред с другите, делото "Николова с/у България" [Голяма камера], № 31195/96, от 25 март 1999г., пар. 79).

Фактът, че г-жа Янева не е успяла да се срещне с г-н Ал-Нашиф в центъра за задържане – където той прекарал 26 дни в пълна изолация, - е един от аспектите на нарушаване на чл. 5, пар. 4 от Конвенцията, установен по настоящото дело. Посещенията ѝ до центъра за задържане, явно при опит да получи среща с клиента си, очевидно представляват необходими разходи по защитата на неговите права по Конвенцията.

Съдът отхвърля твърдението на Правителството, че количеството на претендираните часове надхвърлят юридическата работа, която действително е била извършена и която е било необходимо да бъде извършена за представителството на жалбоподателите.

Той също така намира, че тарифите от 4 долара на час и 25 долара на час не са прекомерни.

152. Все пак е необходимо да се направи известно намаляване с оглед на това, че част от първоначалната молба е обявена за недопустима.

Като конвертира претендираната сума в евро и като прави цялостна оценка, Съдът присъжда на жалбоподателите 6 500 евро за разходи и разноси.

В. Лихва за забава

153. Според информацията, с която разполага Съдът, законната лихва в България, която се прилага за иски, предявени в чуждестранна конвертируема валута, към датата на приемане на настоящето решение, е 13, 65% годишно.

ПО ТЕЗИ ПРИЧИНИ, СЪДЪТ

1. *Отхвърля* единодушно предварителните възражения на Правителството;
2. *Приема* единодушно, че е налице нарушение на чл. 5, пар. 4 на Конвенцията;
3. *Приема* с четири на три гласа, че е налице нарушение на чл. 8 от Конвенцията;
4. *Приема* с четири на три гласа, че е налице нарушение на чл. 13 от Конвенцията;
5. *Приема* единодушно, че не е необходимо да изследва оплакванията по чл. 9 на Конвенцията сам по себе си и във връзка с чл. 13;
6. *Приема* с четири на три гласа,
 - а) че държавата-ответник е длъжна да плати, в тримесечен срок от датата, на която това решение става окончателно съгласно чл. 44, пар. 2 от Конвенцията, следните суми, както и какъвто и да било данък, който би се дължал върху горната сума;
 - i) 7000 (седем хиляди) евро на първият жалбоподател и по 5000 (пет хиляди) евро на всеки от останалите двама жалбоподатели за неимуществени вреди;
 - ii) 6 500 (шест хиляд и петстотин) евро за разходи и разноски, общо за тримата жалбоподатели;
 - б) че и двете суми трябва да се конвертират в националната валута на държавата – ответник по курса в деня на плащането;
 - в) че се дължи проста лихва в размер на 13,65% годишно от деня на изтичането на споменатия по-горе тримесечен период до деня на плащането;
7. *Отхвърля* единодушно останалата част от претенцията на жалбоподателите за справедливо обезщетяване.

Съставено на английски език и обявено писмено на 20 юни 2002г., съгласно Правило 77, пар. 2 и 3 от Правилника на Съда.

Винсент Бергер
Съдебен секретар

Георг Рес
Председател